

WILLIAM
SHAKESPEARE

**William
Shakespeare**
**THE TWO
GENTLEMEN
OF VERONA**

DVA KAVALÍŘI
Z VERONY

ROMEO

WILLIAM
SHAKESPEARE

DVA KAVALÍŘI
Z VERONY

THE TWO
GENTLEMEN
OF VERONA

NAKLADATELSTVÍ ROMEO

Dva kavalíři z Verony patří k Shakespearovým raným komediím. Hra vznikla někdy v letech 1590–1594. Má se za to, že byla napsána až po **Komedii omylů** a **Zkrocení zlé ženy**, ale s ohledem na jistou jednoduchost výstupů, v nichž se v převážné míře střídají monology či promluvy stranou jedné osoby s dialogy dvou postav, ji někteří pokládají za vůbec první Shakespearovu hru. Tiskem vyšla až v souborném foliovém vydání třiceti šesti dramát v roce 1623, které připravili dramatikovi herečtí kolegové John Heminges a Henry Condell.

Jako u většiny svých her i pro tuto komedii čerpal Shakespeare z literárních pramenů. Tematicky i dějem hra navazuje na tehdy oblíbený žánr romance či pastorály, což byla tehdejšímu zdobnému vkusu poplatná sladkobolná převyprávění starých středověkých příběhů o osudem stíhaných milencích, končící povětšinou happy endem. Přímou předlohou autorovi snad mohla být dnes ztracená a anonymní anglická divadelní adaptace španělské pastorální novely *Diana Enamorada* (1542) Jorge de Montemayora, která se uváděla v Londýně roku 1585. *Dianu* ale mohl Shakespeare znát i přímo z francouzského či anglického překladu. Řadu motivů pak dramatik převzal z básně Arthura Brooka *Romeus and Juliet* a najdou se i styčné body s tvorbou jiných autorů, jako je Geoffrey Chaucer, John Lyly, Philip Sidney a další.

Pro žánr romantické komedie, v němž Shakespeare později vytvořil některá svá nejproslulejší a nejzdařilejší díla, představují **Dva kavalíři z Verony** pozoruhodnou líheň. Dramatik si zde vyzkoušel celou řadu postupů a motivů tomuto žánru vlastních, k nimž se později vrací a dále je rozvíjí. Zde poprvé se setkáváme s mladými milenci, kterým rodiče brání v lásce, což je východisko například komedie **Sen čarovné noci** (ale i tragédie **Romeo a Julie**). Zde poprvé se mladá hrdinka v mužském převleku vydává na cestu za milým, jako to později činí např. v komediích **Jak se vám líbí?** či **Večer tříkrálový**. Zde poprvé je jeden mileneček skrytým svědkem zrady druhého jako v tragikomedii **Troilus a Kressida** atd. Zde jako tolikrát později Shakespeare straní ženám a přisuzuje jim více odvahy, iniciativy a důvtipu než jejich mužským protějškům. A zde jako v mnoha dalších hrách čerpá dramatik ze zdrojů antické či středověké frašky a prokládá hlavní milenecký příběh pásmem sluhů, kteří slova a činy svých vznešených pánů komentují, shazují a zrcadlí z přizemně realistických pozic zdravého rozumu.

Přestože kritici oceňují na hře mnohé, ať už je to řada lyrických pasáží v promluvách pánů, či hrubozrnný humor sluhů, zas a znova narážejí na

jedno místo téměř na samém konci hry, které jim připadá nepřijatelné. Valentin, jeden ze dvou kavalírů, tu skutečně „kavalírsky“ odpouští příteli jeho do nebe volající podlost a zradu a dívku, o kterou oba usilují a kterou Proteus před chvílí málem znásilnil, mu ve jménu přátelství velkomyslně přenechává. I když se po krkolomném zvratu vše spraví a hra končí povinným happy endem obou mileneckých dvojic, podivná pachutí přetrvává.

Někteří pro tento „defekt“ hru rovnou zavrhnou jako nepodarek nezralého autora, jiní se pokoušejí Valentinova slova interpretovat tak, že vlastně neřekl to, co řekl, další pak poukazují na dobový kult přátelství, v jehož intencích je podobné gesto naprosto přijatelné. Přijmeme-li tuto teorii, přijmeme i skutečnost, že v kánonu děl dramatika, který nás udivuje právě tím, že je i přes časovou odlehlost myšlenkově zcela současný, se vyskytuje hra, kterou zub času nahlodal až k nestravitelnosti. Jiní kritici prohlašují, že zmíněné místo zcela odpovídá fraškovitému charakteru hry. Dramatik ji podle nich psal pro mladé, univerzitní publikum a jistá odvážnost, včetně onoho špílce na konci, k ní prostě patří.

Zdá se, že vyčtení jednoznačného soudu o hře brání jistá dvojznačnost, s níž dramatik své téma a postavy prezentoval. Po vzoru školních disputací své doby nastolil téma přátelství versus láska, zasadil ho do dramatického děje, aby postavami a příběhem demonstroval protikladná hlediska, jimiž lze na téma nahlížet. Protože jde o komediální žánr, pojímá téma především posměšně a ironicky. Poukazuje na stereotypy a klíšé, která je provázejí, ladí svou řeč do poloh vzletné poezie, aby ji vzápětí ztrhal jako „květnaté tlachy“. V pečlivě vystaveném sledu střídá ostré kontrasty citových poloh, humoru i banalit, vznešenosti i nízkosti a neváhá ani vést paralelu mezi láskou a přátelstvím člověka a psa. S ironickou nadsázkou ukazuje zamilované jako blázný, kteří jsou pro lásku schopni zradit i nejbližší přítele. Ale když v onom inkriminovaném momentu a ve shodě s dobovým kultem přátelství nechá naopak ve jménu přátelství zradit lásku, ironická nadsázka jako by přestala fungovat a nastává šok. Je to dáno právě onou dvojznačností postav, jak je dramatik vytvořil. Kromě toho totiž, že postavy na jedné straně fungují jako personifikované argumenty zvoleného tématu, díky Shakespearově dramatickému mistrovství na řadě míst přestávají být karikaturami, překračují svou tezovitost a stávají se věrohodnými, živými lidmi, kteří vzbuzují divákovy sympatie či antipatie. Divák pak má tendenci hledět na hru jako na romantickou komedii psychologicky plnokrevných postav, a jakmile ho dramatik v daném místě této iluze zbaví, divák je rozčarován.

Pravda je, že při inscenování hry se zmíněný „nedostatek“ dodnes všelijak zastírá. Daná pasáž se proškrtává nebo se herci snaží dělat vše možné, aby tu misogynickou surovost překryli protikladným jednáním. Nicméně hra se tak ochuzuje o onen ironický osten.

Shakespeare se od počátku své tvorby projevuje jako autor, který přebírá staré ustálené příběhy a formy, ale přetváří je po svém v originální a objevná díla. Bourá stereotypy, provokuje, a tak často ukazuje staré známé věci v úplně novém světle. Stejně jako v **Sonetech** na ploše čtrnácti veršů vytvořil z ploché adorační poezie niterná dramata lásky a z **Milenecké nářky** jemnou parodii na podobné literárně zpracované nářky svedených a opuštěných žen, tak v komedii **Dva kavalíři z Verony** si zřejmě poněkud střílí z konvenční romance. Pohybuje se přitom na hraně mezi parodií a pravdou, ale běda tomu, kdo se do jeho léčky dá chytit.

Na jeden takový případ upozorňuje český kritik Jindřich Vodák, když na přelomu 19. a 20. století říká: „Hru lze si myslit jen v ovzduší bláznivého mládí. Valentina a Protea lze hrát dvojím způsobem, buď tak, jak jsou, se všemi příznaky nerozumného, neustáleného a potrhleho chlapectví, nebo jako karikatury, v nichž jednotlivé rysy jejich zelenosti zúmyslna se přehánějí a vyrazují.“ A lamentuje nad tím, s jak nepatřičně tragickou vážností k tomuto svižnému kusu přistoupili pražští inscenátoři.

Dva kavalíři z Verony je sice hra učňovská, ale zavrhnout ji jako dílo nezralé a nepodařené by bylo nespravedlivé. Tato komedie vyžaduje důkladnou interpretaci, zřetelný inscenační klíč a netradiční provedení, které by šlo co možná nejvíce vstříc autorovu záměru.

JIŘÍ JOSEK

THE TWO
GENTLEMEN
OF VERONA

DVA
KAVALÍŘI
Z VERONY

DRAMATIS PERSONAE

DUKE OF MILAN, father to Silvia
VALENTINE, one of the two gentlemen
PROTEUS, one of the two gentlemen
ANTONIO, father to Proteus
THURIO, a foolish rival to Valentine
EGLAMOUR, agent for Silvia in her escape
SPEED, a clownish servant to Valentine
LAUNCE, the like to Proteus
PANTHINO, servant to Antonio
HOST, where Julia lodges in Milan
FIRST OUTLAW
SECOND OUTLAW
THIRD OUTLAW
JULIA, a lady of Verona, beloved of Proteus
SILVIA, the Duke's daughter, beloved of Valentine
LUCETTA, waiting-woman to Julia
SERVANT, attending the Duke
Servants, musicians, outlaws

Scene: Verona; Milan; a forest between Milan and Mantua.

OSOBY

VÉVODA, Sylviiin otec
VALENTIN, první kavalír
PROTEUS, druhý kavalír
ANTONIO, Proteův otec
TURIO, Valentinův hloupý sok
MONAMOUR, Sylviiin společník při útěku
ŠUP, Valentinův sluha
ŠPÍZ, Proteův sluha
PANTINO, Antoniův sluha
HOSTINSKÝ, u kterého je v Miláně ubytována Julie
PRVNÍ ZBOJNÍK
DRUHÝ ZBOJNÍK
TŘETÍ ZBOJNÍK
JULIE, slečna z Verony, Proteova milá
SYLVIE, vévodova dcera, Valentinova milá
LUCETA, Juliina komorná
SLUHA, ve službách vévody
Sluhové, hudebníci, zbojníci

Místo děje: Verona, Milán a les mezi Milánem a Mantovou.

ACT I.

SCENE 1.

VERONA. AN OPEN PLACE.

Enter Valentine and Proteus.

VALENTINE Cease to persuade, my loving Proteus:
Home-keeping youth have ever homely wits.
Were't not affection chains thy tender days
To the sweet glances of thy honoured love,
I rather would entreat thy company 5
To see the wonders of the world abroad,
Than, living dully sluggardized at home,
Wear out thy youth with shapeless idleness.
But since thou lov'st, love still, and thrive therein,
Even as I would, when I to love begin. 10

PROTEUS Wilt thou be gone? Sweet Valentine, adieu!
Think on thy Proteus, when thou haply seest
Some rare noteworthy object in thy travel.
Wish me partaker in thy happiness
When thou dost meet good hap; and in thy danger, 15
If ever danger do environ thee,
Commend thy grievance to my holy prayers,
For I will be thy headsman, Valentine.

VALENTINE And on a love-book pray for my success?
PROTEUS Upon some book I love I'll pray for thee. 20

VALENTINE That's on some shallow story of deep love:
How young Leander crossed the Hellespont.
PROTEUS That's a deep story of a deeper love;
For he was more than over shoes in love.

VALENTINE 'Tis true; for you are over boots in love, 25
And yet you never swum the Hellespont.
PROTEUS Over the boots! Nay, give me not the boots.
VALENTINE No, I will not, for it boots thee not.
PROTEUS What?
VALENTINE To be in love – where scorn is bought with groans,

JEDNÁNÍ I.

SCÉNA 1.

VERONA. NA ULICI.

Vystoupí Valentin a Proteus.

VALENTIN Mě nepřesvědčíš, drahý Protee.
Kdo doma dřepí, za humny je slepý.
A kdyby tys tu nebyl připoutaný
vroucími pohledy své milované,
spíš já bych přesvědčoval tebe, abys 5
šel se mnou objevovat divy světa
a nemarnil své mládí zbůhdarma
v nanicovaté plytké zahálce.
Když miluješ, tak miluj. Buď ti přáno
totéž co mně, až jednou řeknu ano. 10

PROTEUS Jdeš tedy? Drahý Valentine, sbohem.
A jestli na svých cestách objevíš
nějakou pozoruhodnost, dej vědět,
aby tvůj přítel mohl s tebou sdílet
radost, když budeš mít se z čeho těšit, 15
anebo žal, budeš-li na tom zle.
Svůj osud svěř mým modlitbám, jež budu
za tebe z lásky pilně odříkávat.

VALENTIN Ty si spíš budeš říkat v knize lásky.
PROTEUS Budu se modlit z milované knihy. 20

VALENTIN Myslíš ten mělký příběh o hluboké lásce,
jak Leander přeplaval Hellespont?
PROTEUS Hluboký příběh o hlubokém citu,
vždyť zamilován byl až po uši.

VALENTIN I tys do toho spadl po hlavě 25
a nemusel ses topit v Hellespontu.
PROTEUS Spad po hlavě? Tohle si vyprošuju.
VALENTIN Tak bezhlavě. Hlavu jsi ztratil.
PROTEUS Cože?
VALENTINE Láska! Mít splátkou za vzlyky jen výsměch,